

11. Příhoda, V.: Širší hlediska školské reformy. Věstník ÚSJU na Moravě XXIX, 1932, s. 245.
12. Anketa ministerstva školství a národní osvěty o školské reformě, konaná ve dnech 8.–12. dubna 1929. Vydalo Ministerstvo školství a národní osvěty, Praha 1929.
13. Okolnosti, které vedly k povolení pokusných škol, i spory o pojetí školské reformy jsou velmi přehledně popsány v publikaci R. Váňové: Školská reforma v ČSR ve 30. letech. Ústav pro informace ve vzdělávání, 1994.
14. viz Vrána, S.: Slovník moderní pedagogiky. Brno 1948.
Konvička, V.: O reformní škola na každém okrese. Věstník ÚSJU, 34, 1936, s. 126.
15. K. Rýdl i R. Váňová ve svých publikacích hovoří o existenci athenea pouze v Praze.
Viz:
Rýdl, K.: Tradice a současnost alternativního pedagogického hnutí v ČSFR a ve světě. Metodické centrum, Prešov 1992, s. 16.
Váňová, R.: Školská reforma v ČSR ve 30. letech. Ústav pro informace ve vzdělávání, 1994, s. 10.
16. viz Samospráva učitelstva pokusných a reformních škol v Praze — Naše úsilí o novou školu. Praha 1938, s. 33.
17. viz Pátek, Fr.: Naše pokusné školy obecné a měšťanské. In: Věstník pedagogický, roč. XVII (1939), č. 8, s. 229, kde mj. píše: „Proč a jak se tedy stalo, že Prahu předstihlo venkovské město reprezentací národa Komenského právě v oboru školství? Nemělo se to stát!“

Účast polského učitelstva všeobecných škol na doplňování vzdělávání učitelů ve Vyšších učitelských kursech v letech 1918–1939

Stefania Walasek

Politické a sociálně ekonomické podmínky, v nichž se rozvíjely jednotlivé oblasti polských zemí za okupací, vedly v nich k vytvoření různých systémů vzdělávání učitelů všeobecných škol. Tento fakt se silně odrazil v obzující se polském školství po r. 1918 a kromě nedostatku kvalifikovaných kádrů narůstal s velkým důrazem druhý problém: doplnění všeobecné a pedagogické přípravy těch, kteří dosáhli vzdělání v pedagogických školách v různých zabraných částech Polska.

Je ale třeba zdůraznit, že velké procento učitelů všeobecných škol mělo úplnou odbornou kvalifikaci. Byli to především absolventi haličských učitelských seminářů. Pro ně a následující ročníky, opouštějící pedagogické ústavy v II. republice, byly organizovány instituce doplňující a zdokonalující učitelské vzdělání.

Doplňující studium na rozdíl od studia zdokonalujícího dávalo dodatečnou kvalifikaci s určitými oprávněními, tzn. kvalifikaci pro automatický postup ve službě a pro ucházení se o práci v nejdříve organizované všeobecné škole.¹

Touha učitelů po sebezvzdělávání, po zvýšení kvalifikace byla jevem, s nímž jsme se nesetkali v žádné jiné profesi. Stanisław Wiącek (pracovník Svazu polského učitelstva) potvrdil, že tento fakt „výmluvně svědčí o vysoké hodnotě učitelů všeobecných škol. Umět zhodnotit vlastní nedostatky může jedině člověk kulturní.“²

K institucím, které se zabývaly doplňováním vzdělávání učitelů, patřily mimo jiné Vyšší učitelské kursy.

První — státní — pod názvem Roční pedagogický kurs pracoval zpočátku jen ve Varšavě.³

Po tříleté činnosti Vyšších učitelských kursů na základě nařízení Ministerstva náboženství a veřejné osvěty z 26. června 1920⁴ byl Roční kurs přeměněn na Vyšší učitelský kurs, jehož cílem bylo prohloubení profesního a vědeckého vzdělání učitelů se zvláštním ohledem na potřeby výuky ve výše organizovaných všeobecných školách. Brzy vznikly státní Vyšší učitelské kursy v jiných velkých střediscích jako Krakov, Lvov, Vilno, Toruň, Lublin a Poznaň.

Nařízením Ministerstva z 2. června 1923⁵ byl určen statut i program státních Vyšších učitelských kursů. Výuka v kursu trvala 1 rok, postupovalo se systémem stacionárním. Učitelé přijatí ke studiu dostávali po dobu výuky placenou dovolenou (byla přiznána těm, kteří nejlépe složili přijímací zkoušku), placenou dovolenou s vrácením nákladů za zastupování a dovolenou neplacenou. Obě formy placených dovolených zavazovaly posluchače pracovat tři roky v učitelské profesi (po ukončení kursů) ve všeobecném školství.

Program výuky obsahoval tzv. oddíl A — pedagogický, povinný pro všechny posluchače. Byly tu takové předměty jako:

- pedagogická psychologie,
- obecná pedagogika s didaktikou,
- dějiny výchovy
- filozofie,
- poznatky o současném Polsku.

„Předmětovou“ specializaci získávali posluchači studiem jedné z vědních skupin, tzv. oddílu B. Byly to následující skupiny:

I. Humanitní

- a) polský jazyk a literatura, novodobý cizí jazyk s literaturou
  - b) polský jazyk a literatura, dikce a dějiny Polska i všeobecné.
- II. Geograficko–přírodovědná obsahující geografii, živou přírodu (biologie) i neživou (fyzika, chemie s mineralogii).
- III. Fyzikálně–matematická připravující učitele v oblasti matematiky, fyziky a chemie.
- IV. Ručních prací a kreslení — předměty potřebné při vedení domácnosti. Tento oddíl obsahoval následující předměty:
- a) kreslení se základními znalostmi z planimetrie, stereometrie s kreslením a ruční práce (slöjd) nebo
  - b) kreslení a ženské ruční práce s pracemi ze slámy, lýka a papíru, nebo ženské ruční práce a vedení domácnosti.
- V. Zpěv s hrou na nástroj a tělesná výchova.

Vedle zmíněných oddílů A a B statut z r. 1923 zavedl tzv. oddíl C — předmět (předměty) nepovinný, kterým mohl být cizí jazyk nebo jeden z předmětů skupiny IV. nebo V. oddílu B.

Státní Vyšší učitelské kursy s ohledem na omezený počet míst nemohly přijmout všechny uchazeče, kteří projevíli zájem zvýšit svou kvalifikaci. V souvislosti s tím od r. 1918 začal Svaz polského učitelstva všeobecných škol vytvářet tzv. soukromé — svazové kursy, aby bylo učitelům umožněno doplnit znalosti a s pochopením pro finanční potřeby státu. Dbalo se o to, aby kursy měly co největší úspěch (byly propagovány na spolkových schůzích, v pedagogických časopisech), aby reprezentovaly vysokou úroveň a byly posluchačům prospěšné.

Organizátorem svazových kursů v prvních letech II. republiky, kdy se teprve organizovaly územní články Svazu, byl bezprostředně hlavní výbor Svazu polského učitelstva všeobecných škol. V polovině 20. let se stále častěji zapojovaly do organizace kursů nižší svazové jednoty, jako oblastní výbory a oddělení. V letech 1931–34 byly organizace i provádění kursů centralizovány a přejaty znovu hlavním výborem Svazu (který přijal název Svaz polských učitelů). Centrální řízení kursů vycházelo z obecných ideologických základů a politických tendencí vedení nového Svazu.

Na rozdíl od studujících ve státních kursech studující ve spolkových kursech neměli dovolenou a přijetí do jednotlivých skupin nebylo omezeno věkem učitele.

Svazové kursy byly organizovány pro členy Svazu polských učitelů všeobecných škol a později Svazu polských učitelů. Protože učitelé po dobu studií neměli dovolenou, musely být Svazem vypracovány formy práce od

státních kursů odlišné, které umožňovaly všem zájemcům spojit profesní činnost s vlastním učením. Zpočátku byly Vyšší učitelské kursy organizovány podle státních kursů jako roční. První začal pracovat 10. září r. 1918⁶, ale brzy byl uznán jednoroční kurs výuky za nedostatečný a v r. 1920 byly zavedeny kursy dvouleté.

Ve 20. letech byly nejpoblárnější formou svazových kursů kursy dálkové, organizátory často nazývané odpolední.

Jeich základem bylo systematické zaměstnání — přednášky a cvičení — prováděné několikrát měsíčně (nejčastěji v sobotu a v neděli) a delší soustředění organizovaná v době letních a zimních prázdnin. Prázdninová soustředění byla organizována nejčastěji v rekreačních místech, aby byl tímto způsobem spojen odpočinek s učením.

Organizování svazových kursů vyžadovalo pokaždé souhlas Ministerstva, které vždy schvalovalo svazovou iniciativu.

Rozmístění kursů na celém území Polska a tvoření v mnoha místech dokonce malých skupin učitelů doplňujících si vzdělání svědčí o velkém zájmu Svazu o záležitosti kursů. Tím, že Svaz povoloval jejich velký počet a pečoval i o nejmenší skupiny, realizoval jeden ze svých nejdůležitějších cílů: propagování a rozvíjení různých forem doplňovacího vzdělávání co největšího počtu učitelů všeobecných škol.

Posluchač po ukončení svazového kursu a složení zkoušek před speciální komisí jmenovanou Ministerstvem dostal vysvědčení, uznaná za rovnocenná s vysvědčením o absolvování státního kursu.⁷ Ne všechny svazové kursy měly právo vydávat taková vysvědčení, ale jen „náležitě fungující privátní kursy“.⁸ Ostatní vydávaly vysvědčení o ukončení kursu, které mohlo být verifikováno teprve tehdy, když posluchač jako externista složil zkoušku před státní zkušební komisí.

Nestejná pozice svazových večerních kursů projevující se mimo jiné vydáváním dokumentů neuznávaných školskou správou za rovnocenné s ukončením státního kursu, působila konflikty a rozhořčení mezi učiteli. Např. absolventi kursů v Těšíně a Bialsku (r. 1925)⁹ dostali vysvědčení, o němž školská správa pochybovala, když se bývalí posluchači ucházeli o stálá místa na odborných školách.

Během realizace programu v prvních nepočtených svazových kursech bylo zjištěno, že doba dvou let studia je nedostačující. Byla zachována týdenní setkání a prázdninová soustředění, ale bylo rozhodnuto prodloužit výuku na tři roky.

První tříleté kursy působící v letech 1924–1931 byly zřízeny v Radomi, v Grodně, v Piotrkově Trybunalském.

Na základě povolení Kuratoria varšavského školního okresu začal 1. října

1931 činnost tříletý kurs francouzského jazyka pro učitele všeobecných škol hlavního města a okolí.

Cílem kursu bylo připravit učitele pro výuku cizího jazyka ve všeobecných školách.¹⁰ Výuka posluchačů se konala čtyřikrát týdně. Většina kursů připravovala pro výuku dvou předmětů, kurs varšavský byl jednopředmětový. Během tří let si posluchači osvojili francouzský jazyk slovem i písmem, naučili se gramatiku i pravopis, seznámili se s historií francouzské literatury a pojednávali o vybraných otázkách francouzské kultury. Kromě toho měli povinný blok pedagogických předmětů s metodikou vyučování cizímu jazyku ve všeobecné škole.

V polovině 20. let byl rozvoj dálkových (večerních) kursů značně zabrzděn, když byly zřízeny kursy tzv. korespondenční. Nejednou bylo vytýkáno dálkovým svazovým kursům, že typ práce v nich není tak efektivní, neboť posluchači přijíždějí do výuky unaveni, zvláště ti, kteří musí dojíždět z okolních míst do sídla kursu. V souvislosti s tím se začínají organizovat korespondenční kursy, zpočátku dvouleté a pak tříleté. Práce v nich spočívala především v samostatném studiu posluchačů, doplněném systematickým zaměstnáním (přednášky, cvičení, semináře) v době svátků a letních prázdnin. První tříleté svazové korespondenční kursy se objevily ve školním roce 1926/27. Tato forma doplňování vzdělání se zpočátku uváděla jako „určitý druh experimentu v oblasti doplňování vzdělání učitelů všeobecných škol“.¹¹

Poprvé byl takový kurs zřízen v r. 1926 v Siennici. Na základě zkoušky bylo přijato 160 učitelů do skupin humanitní a fyzikálně matematické (každá měla dva souběžné kursy). Práce v kursu začala zaměstnáním v době letních prázdnin a její pokračování ukazuje tabulka.

Ročníková práce obou skupin proběhla korespondenčně a spočívala ve vypracování dvou referátů měsíčně z jednotlivých předmětů a samostatné přípravy postupných témat programu s využitím uvedené literatury. Všechny nejasnosti byly řešeny na soustředěních v době zimních a jarních prázdnin. Kurs v Sennici, ačkoliv byl svazovým, byl zorganizován za velké pomoci varšavského Kuratoria školního okresu a je nejlepším příkladem spolupráce učitelské organizace a osvětových úřadů při doplňování kvalifikace učitelů.

Od r. 1926/27 začal rovněž činnost korespondenční kurs v rámci Všeobecné korespondenční univerzity Svazu polských učitelů všeobecných škol. Základem studia byly sešity obsahující kromě materiálu k vypracování také směrnice týkající se metody práce a vysvětlení obtížnějších nebo nejasných částí učebnice, seznam úkolů určených k vypracování a výběr literatury.

Plán výuky ve Vyšších učitelských kursech korespondenčních v Siennici:

Kurs prázdninový	skupiny	
	humanitní	fyzikálně matematická
I.	a) jazyk polský s metodikou	a) matematika s metodikou
	b) psychologie, dějiny výchovy	
	ročníková práce	
II.	a) jazyk polský s metodikou	a) matematika, fyzika s metodikou
	b) učení o současném Polsku, pedagogika didaktika, psychologie, historie výchovy	
	zkouška: jazyk polský literatura, psychologie, dějiny výchovy	zkouška: matematika, psychologie, dějiny výchovy
	ročníková práce	
III.	a) dějiny	a) fyzika
	b) učení o současném Polsku, metodika prvních let učení, pedagogika, didaktika	
	zkouška: dějiny, učení o současném Polsku, pedagogika, didaktika	zkouška: fyzika, učení, o současném Polsku pedagogika, didaktika

Několičetá práce svazových kursů ukázala, že nejčastěji žádanou formou doškolování učitelů jsou tříleté korespondenční kurzy. Pro jejich výhodnost se vyslovilo mnoho učitelů, kteří uváděli:

- možnost obsáhnout doškolováním větší množství studujících učitelů než v případě dálkových kursů,
- zaručení účasti v korespondenční práci učitelům z malých míst, vzdálených od větších vědeckých středisek,
- rozložení vymezeného učiva do tří let dovolilo důkladně zpracovat materiál,
- zrušení obtížných každoměsíčních nebo častých soustředění na přednášky a cvičení.

Práce korespondenčních svazových kursů vyžadovala od Svazu výbornou organizaci spočívající:

- v propagaci a motivaci učitelů pro učení,
- v zajištění učebních programů a dostupnost odborné literatury a jiných pomůcek studujícím,
- v získávání oddaných pedagogických kádrů, jejichž úkoly se neomezily jen na účast a provádění přednášek v kursech o prázdninách a svátcích. Přednášející (pracovníci středních škol, ústavů pro vzdělávání učitelů) v průběhu školního roku kontrolovali a opravovali referáty, opakovali se studujícími a konzultovali. Tuto činnost organizovali v místech, kde učitelé byli zaměstnáni.

Korespondenční kursy měly vysoké nároky na posluchače. Učitel-student musel být sám k sobě přísný, disciplinovaný, systematický v učení, v plnění každoměsíčních přidělených úkolů, ve zpracování literatury, v přípravě na zkoušky, kolokvia, přednášky a cvičení.

Proto ne všichni, kteří začali tento typ studia, vytrvali do jeho konce; v mnoha případech se učení prodlužovalo mimo jiné i odkládáním dílčích zkoušek.

Hlavní výbor Svazu i jeho představitelé na nižších stupních se zajímali o činnost jimi zřízených a prováděných kursů.

V r. 1930 na VIII. každoročním sjezdu delegátů středisek Vilenské oblasti Svazu¹² se jednalo mimo jiné o problematice kursů. Bylo zjištěno, že školství ve východních zemích Republiky pracuje v odlišných podmínkách prostředí, a proto vyžaduje modifikaci programů, metod učení a speciální učebnice. Sjezd zdůraznil nutnost spolupráce při řešení problémů týkajících se školy a nejlepších učitelů. Podle účastníků sjezdu tyto úkoly měly plnit kursy, které se měly stát nejen institucemi pro přípravu učitelů, ale také středisky tvůrčí práce v oblasti organizace školství, programu, metod i školních příruček. Setkání delegátů ve Vilně mělo však lokální dosah. Nedostatek možnosti dorozumět se, vyměnit si zkušenosti v kursovní práci v širším, celopolském fóru, nepřál zvýšení pracovní úrovně, modifikaci programů výuky a metod výuky. Práci na organizačně programovém zkvalitnění svazových kursů podnítil a začal teprve Sjezd přednášejících ve vyšších kursech organizovaný Svazem polských učitelů ve dnech 9. a 10. dubna 1931.¹³ Sjezd byl prvním pokusem výměny zkušeností mezi jednotlivými kursy. Na Sjezdu účastníci projednávali následující problémy:

- cíle kursů,
- způsoby přijímání uchazečů,

- metody práce v kursu,
- kritéria dělení skupin,
- využití učitelských sil s ukončeným kursem ve všeobecných školách.

Hlavní cíl kursů byl vyjádřen takto: „na základě zkušeností vést učitele dále v oblasti teorie a pedagogické praxe ve škole všeobecné“ a „zvýšit úroveň všeobecného vzdělání posluchačů.“¹⁴ Výsledky práce Sjezdu byly oznámeny představitelům osvětových úřadů, pracujících v té době na reformě kursů.

Několikaleté zkušenosti práce kursů dovolily zjistit, že v podmínkách polského školství jsou nejhodnější korespondenční Vyšší učitelské kursy, které ve 30. letech dominovaly nad dálkovými (svazovými) kursy i nad státními.

Ve školním roce 1931/32 Výbor varšavské oblasti Svazu polských učitelů zřídil ve Varšavě za vědomí Kuratoria varšavské školské oblasti první tříletý korespondenční kurs s humanitní a fyzikálně matematickou skupinou.

V roce 1933 byl vypracován statut korespondenčního kursu. V témže roce byl tento kurs přijat pedagogickým oddělením hlavního výboru Svazu polských učitelů. Hlavní výbor přejal funkci koordinátora práce v jednotlivých městech Polska. Bezprostředním organizátorem korespondenčních Vyšších kursů učitelských byly výbory oblastních komisí Svazu polských učitelů.

Organizace korespondenčních kursů byla založena na odlišných zásadách než kursy dálkové nebo státní — stacionární. Celý program (část A i B) byl přepracován během tří let. Každý posluchač dostal měsíčně tištěné sešity. Sešit obsahoval úvod do tematiky, bibliografické odkazy nebo otázky, které musel studující zodpovědět. Část odpovědí učitel-posluchač posílal písemně ve formě referátu nebo krátkého pojednání výboru Vyšších korespondenčních učitelských kursů k opravám a zhodnocení. Část odpovědí zapsal do svých poznámek. Odpovědi a větší práce opravené přednášejícím byly vráceny studujícím a eventuálně po nové opravě byly znovu postoupeny přednášejícím. Obvykle korespondenční práce obsahovala jednu písemnou práci měsíčně z oblasti studovaného předmětu. V následujících letech Svaz polských učitelů provedl některé změny v organizaci korespondenčních kursů. Tak např. v r. 1936 byl zaveden tzv. oddíl C, který na rozdíl od státních kursů byl povinný a obsahoval otázky týkající se organizace Svazu polských učitelů a obecné kultury.

Zatímco ve státních a dálkových svazových kursech učitel studoval zároveň předměty oddílů A i B (eventuálně C), v korespondenčních kursech byl každý rok výuky věnován jednomu předmětu (nebo skupině).

Důležitým prvkem práce státních a také svazových Vyšších učitelských kursů byly kursy prázdninové. Ministerstvo organizovalo především tzv. kur-

sy a konference informativní pro kvalifikované učitele i ty, kteří se ucházeli o přijetí do kursů. Tyto třídní konference se konaly v sídle kursů. Konference nebyly povinné a mohli se jich účastnit (podle volných míst) rovněž učitelé bez přijímací zkoušky. Cílem konference bylo vysvětlit účastníkům, kterých metod se v kursu užívá, a informovat o rozsahu požadavků k přijímací zkoušce a o jejím průběhu.

Pod názvem informačních kursů Ministerstvo organizovalo také tři- nebo čtyřtýdenní kursy připravující na přijímací zkoušku do kursu. Od r. 1922 byly organizovány 3–4týdenní přípravné kursy, které probíhaly v době letních a zimních prázdnin. V r. 1926 přestaly být přípravné kursy organizovány, byly ponechány jen tzv. kursy jednorázové, které také mohly končit kolokviem považovaným za přijímací zkoušku do Vyšších učitelských kursů. Účastníky prázdninových kursů mohli být také učitelé nekvalifikovaní pro státní Vyšší učitelské kursy, ale připravující se na zkoušku v rozsahu Vyšších učitelských kursů jako externisté.

Prázdninové kursy byly základním prvkem práce učitelů v rámci svazových kursů. Kursy představovaly důležitou etapu v celé organizační struktuře svazových Vyšších učitelských kursů. V tematice kursu, v závislosti na pokročilosti jeho práce, bylo uváděno nové učivo, byl opakován obsah zpracovaný posluchači samostatně, popřípadě byly realizovány oba tyto prvky. Svaz polských učitelů všeobecných škol a později Svaz polských učitelů organizoval podobně jako Ministerstvo náboženství a veřejné osvěty kursy, připravující k přijímacím zkouškám do státních Vyšších učitelských kursů nebo na zkoušku externí.

Informační a přípravné kursy státní i svazové byly nutné. Jejich vznik byl spojen s činnostmi státních i svazových Vyšších učitelských kursů. Byly to kursy:

1. přípravné (2–3týdenní) pro učitele připravující se ke studiu v kursech a jejich cílem bylo vyrovnat úroveň znalostí kandidátů a připravit je na přijímací zkoušky,
2. informační (několikadenní) poskytující informace o činnosti Vyšších učitelských kursů, o metodách práce v nich, o oprávnění apod. Někdy na informačních kursech, především svazových, byly podávány instrukce pro samostatné zpracování studovaných předmětů. Nejednou měly informační kursy částečně i charakter přípravný.
3. kursy (svazové) byly základním článkem práce ve Vyšších svazových učitelských kursech, neboť představovaly systematická prázdninová soustředění, v nichž se zpracovávala nová tematika, opakovaly se poznatky

osvojené studujícími samostatně, skládala se kolokvia a závěrečné zkoušky.

4. kursy (svazové) pro externisty, tzn. pro ty, kteří se samostatně připravovali na zkoušky z učiva kursů. Protože nejednou byla zdůrazněna nedostatečná úroveň teoretických i praktických znalostí, Svaz polských učitelů všeobecných škol rozhodl pomoci jim organizací prázdninových kursů, které byly věnovány zpravidla obtížnějším úsekům programu kursu.

Výše zmíněné přípravné kursy provádělo určitou dobu Ministerstvo, které zrušilo v r. 1926 přijímací zkoušky do státních Vyšších učitelských kursů a ponechalo tzv. jednorázové kursy.

Rozhodnutí Ministerstva bylo diktováno skutečností, že většina pedagogů všeobecných škol získala kvalifikaci složením II. zkoušky učitelské a úroveň jejich znalostí byla tím vyrovnána. Svazové kursy byly velkým finančním zatížením pro Svaz polských učitelů. Učitelé platili za jednotlivé kursy, ale byly to nejednou výdaje vzhledem k jejich skromným finančním příjmům značné.

Z toho důvodu Ministerstvo financovalo jednotlivé svazové kursy, a tím pomáhalo akci doškolování učitelů prováděné Svazem.

Představili jsme činnost Svazu polských učitelů všeobecných škol na poli doškolování učitelů všeobecných škol ve Vyšších učitelských kursech. Můžeme potvrdit, že zejména Svaz usiloval o vytváření různých institucí, které podporovaly snahy učitelů o zvýšení profesní kvalifikace.

Mezi svazovými kursy zasluhují pozornost také kursy organizované v r. 1921 Spolkem učitelů středních a vyšších škol v Lodži a Spolkem křesťansko-národních učitelů všeobecných škol v Poznani.

Vzhledem k tomu, že kursů se zúčastňovalo velké množství učitelů, usiloval Svaz polských učitelů o to, aby všichni učitelé měli diplomy ze svazových kursů.

Mezi studujícími se našlo mnoho výborných učitelů, aktivních osvětových a politických pracovníků. Jejich aktivita byla nejednou impulsem pro jiné posluchače, aby do svazových kursů vstupovali další zájemci.

Zájem o studium ve Vyšších učitelských kursech a o jejich pokračování nebyl vyvolán výlučně snahou získat dodatečná oprávnění a finanční výhody, ale snahou uspokojit vlastní intelektuální potřeby, snahou prohloubit znalosti, rozšířit své horizonty, poznat jiné prostředí. Tyto postoje podporovaly dobrovolnost studií a metody práce s posluchači.

Do r. 1928 ukončilo kursy 3600 učitelů. V následujícím období se počet absolventů zmenšoval pro postupnou likvidaci kursů, ale následovně značně vzrostl počet učitelů-absolventů svazových kursů — především ko-

respondenčních. Např. jen v letech 1936–1938 korespondeční Vyšší učitelské kursy ukončilo téměř 4000 učitelů.

Podle hodnocení ukončilo okolo 7000 učitelů státní Vyšší učitelské kursy a svazové kursy více než 10 000. Ve vztahu k celkovému počtu učitelů v r. 1937/38 (76 000) činilo to asi 38 %. Jestliže tento počet porovnáme s počtem učitelů zaměstnaných ve výše organizovaných školách, pak nepochybně mohli absolventi Vyšších učitelských kursů sehrát důležitou úlohu ve zvýšení vzdělanostní úrovně všeobecných škol.

Poznámky

1. Institute doškolující např. prázdninové kursy, nedávaly takové oprávnění, ale účast v nich určila úvazek učitele, který touto cestou zvyšoval svou kvalifikaci.
2. Wiącek, S.: Vzdělávání učitelů všeobecných škol. In: Głos Nauczycielski 1928, č. 4, s. 49.
3. Zřízený dne 28. prosince 1917 Ministerstvem náboženského vyznání a veřejné osvěty Prozatímní rady státu Polského království; Roční pedagogický kurs. In: Głos Nauczycielski, 1917, č. 4, s. 178.
4. Úřední list zákonů státu 1919, č. 14, poz. 185.
5. Úřední list Ministerstva náboženského vyznání a veřejné osvěty 1923, č. 4, poz. 12.
6. Szczechura, T.: Svaz učitelstva polského. Nárys dějin 1918–1939. Varšava 1957, s. 95.
7. Svazový Vyšší učitelský kurs. In: Głos Nauczycielski, 1934/35, č. 9, s. 179.
8. Marcinkowski, A., Pilch, J.: Vyšší učitelské kursy. Předpisy a směrnice k použití učitelstvu všeobecných škol. Krakov 1928, s. 89.
9. Pedagogický měsíčník 1926, č. 3, s. 91.
10. Głos Nauczycielski, 1931/32, č. 10, s. 174.
11. Głos Nauczycielski, 1928, č. 2, s. 25.
12. Zpráva z VIII. sjezdu delegátů středisek oblasti vilenské Svazu polského učitelstva všeobecných škol. In: Zprávy učitelské 1930, č. 4, s. 43.
13. Głos Nauczycielski, 1930/31, č. 29–30, s. 519.
14. Stattlerówna, H.: Sjezd učitelů Vyšších učitelských kursů. In: Hnutí pedagogické 1931, č. 5, s. 225.
15. Např. v červenci r. 1926 ve Vilně ze 48 učitelů-účastníků kursu přijímací zkoušku v humanitní skupině složily 32 osoby, z nichž bylo 29 přijato. Ročník posluchačů státních Vyšších učitelských kursů ve Vilně 1926/27, Vilno 1927.

(Přeložila Drahomíra Dobrovolská)